

◆◆ HÁMORI ANTAL

A születése előtt meghalt gyermek állami és egyházi védelme*

MAGYAR ÁLLAMI RENDELKEZÉSEK

A magzat temetése az emberi méltóság és a vallásszabadság összefüggésében

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) II. cikkében a következőket foglalja magában: „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”¹

Eme alaptörvény VII. cikkének (1) bekezdése szerint: „Mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását vagy megváltoztatását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa.”²

* Írásomat Feleségem hozzájárulásával adom közre, és különösen a születésük előtt meghalt emberek emlékének ajánlom.

¹ Lásd: HÁMORI Antal, *Természetjog és alkotmányunk – különös tekintettel az élethez való jogra*, in *Iustum Aequum Salutare* 11 (2015) 1/101-110; Uő, *A „magzat” életének védelme az új alkotmányban*, in *Vigilia* 78 (2013) 1/20-26; Uő, *A még meg nem született ember életének védelme Magyarország új alkotmányában*, in *Magyar Sion* 6 (2012) 163-173; Uő, *A születés előtti emberi élet alkotmányos védelme (alkotmányozás, alkotmánybíráskodás)*, in *Magyar Jog* 59 (2012) 1/17-27; Uő, *Mikortól ember az ember a 21. századi Magyarország jövőképében – a jog tükrében?*, in *A huszonegyedik század kihívásai és Magyarország jövőképe* (szerk. Beszteri Béla – Majoros Pál; Veszprém 2011) 411-425; Uő, *A magzati élet védelme az új alkotmányban (Protection of Embryonic Life in the New Hungarian Constitution)*, in *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója* 28 (2011) 4/136-163; Uő, *A magzati élet védelme Magyarország Alaptörvényében*, in *Magyar Bioetikai Szemle* 17 (2011) 3-4/130-150.

² Lásd még pl.: a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény 1. § (1)-(2) bek.

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 2:50. §-ának (1) bekezdése alapján: „Meghalt ember emlékének megsértése miatt bírósághoz fordulhat a hozzátartozó vagy az, akit az elhunyt végrendeleti juttatásban részesített.” Annak érdekében, hogy elismertessék: az eme bekezdés szerinti ember fogalmába a magzat is beletartozik, amennyiben indokolt – az állammal szemben is –, fel kell lépni.³

A magzat temetésének módjáról

A temetőkről és a temetkezésről szóló 1999. évi XLIII. törvény 1. § (1) bekezdésének jelenleg – 2004. január 27-től – hatályos rendelkezése kimondja, hogy: „A tisztességes és méltó temetés, valamint a halottak nyughelye előtt a tiszteletadás joga mindenkit megillet.”⁴ A 24. § – 2014. január 1-jei hatálybalépéssel beiktatott – (4) bekezdése szerint: „Korai vagy középidős⁵ magzati halálozás esetén az elhalt magzat halottvizsgálati bizonyítvány nélkül, a szülő írásbeli nyilatkozata alapján temethető vagy hamvasztható el. A nyilatkozat alapján a maradványokat ki kell adni, a szülő azok eltemetésére köteles.”⁶

A temetőkről és a temetkezésről szóló 1999. évi XLIII. törvény végrehajtásáról szóló 145/1999. (X. 1.) Korm. rendelet 14. § (3) bekezdésének jelenleg – 2014. január 1-től – hatályos szabálya szó szerint tartalmazza, hogy: „Halva született magzat, korai és középidős elhalt magzat eltemetése esetén a sírhelyen kereszt, fejfa vagy egyéb síremlék is elhelyezhető, és azon utónevet is fel lehet tüntetni.”⁷ E § (2) bekezdése alapján: „A halva született

³ Vö. Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jelentése az AJB 4291/2010. számú ügyben (2010. november 26.), megállapítási rész II, második bek. E jelentés a kegyeleti jogot a meghalt magzat vonatkozásában (is) említi; lásd uo. és összefoglalási rész ötödik bek. Azt, hogy „a magzat nem jogalany”, vitatom: lásd pl. HÁMORI Antal, *A magzat élethez való joga* (Budapest 2000).

⁴ A 2004. január 27. előtti szöveg: „A tisztességes és méltó temetés, valamint a halottak nyughelye előtt a tiszteletadás joga mindenkit megillet az elhunyt személyére, vallási, illetőleg lelkiismereti meggyőződésére, valamely faji csoporthoz tartozására, nemzeti-nemzetiségi hovatartozására, a halál okára vagy bármely más megkülönböztetésre tekintet nélkül.” A törvény 2. §-ának (4) bek. alapján: „A halvaszületett és elvetélt magzatok, csonkolt testrészek, emberi szervek, szermaradványok eltemetésével összefüggésben – ha jogszabály másként nem rendelkezik – e törvényben foglaltakat kell alkalmazni.”

⁵ Azaz 24 hetes kort meg nem haladó, vagy ha kora nem állapítható meg, testtömege nem éri el az 500 g-ot, testhossza a 30 cm-t. Vö. az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.) 216. § e) pont.

⁶ Vö. Eütv. 217. § (5) bek.: „(5) Korai vagy középidős magzati halál esetén halottvizsgálatnak nincs helye, ilyen halálozásról halottvizsgálati bizonyítványt kitölteni nem kell.”

⁷ A 2014. január 1. előtti szöveg: „Ha a halva született magzat eltemetéséről – kérésére – közeli hozzátartozója gondoskodott, a sírhelyen kereszt vagy fejfa is elhelyezhető, és azon utónevet is fel lehet tüntetni.” A „halva született magzat”, a „korai és középidős elhalt magzat”, valamint a „perinatális halál” magyar állami meghatározásához lásd az alábbiakban: Eütv. 216. § d)-e) pont,

magzat sírhelyét jelzőfával kell megjelölni, amelyen a temetés napját és a temetési hely sorszámát kell feltüntetni.” A 12. § (6) bekezdése értelmében: „A temető tulajdonosa (üzemeltető) a mesterséges vagy spontán abortusz folytán távozó magzat, csonkolt testrészt, emberi szerv, szervmaradvány eltemetésére külön sírhelytáblát jelöl ki.”⁸

A Korm. rendelet 1. §-ának 6. pontja alapján e rendelet alkalmazásában *halva született magzatnak* számít: a) a 24 hétnél hosszabb ideig az anya méhében lévő magzat, ha az anya testétől történt elválasztás után az élet semmilyen jelét nem adja, b) az a magzat, amelynek a testtömege az 500 grammot vagy a testhossza a 30 cm-t eléri, ha a magzat kora nem állapítható meg, c) ikerszülés esetén a halott magzat, ha legalább az egyik magzat élve született.⁹

A Korm. rendelet 34. §-a kimondja, hogy a fogantatástól eltelt időtartamtól függetlenül *élveszületett* az a gyermek, aki az anya testétől történt elválasztása után az életnek bármilyen jelét adta. A Korm. rendelet 35. §-ának (1)-(2) bekezdése akként rendelkezik, hogy: „(1) Halva született magzat esetén a halottvizsgálatot végző orvos – egészségügyi intézményben vagy oda történő szállítás közben bekövetkezett halva születés esetén a szülészet-nőgyógyászati osztály vezetője – a családok támogatásáról szóló törvény alapján járó anyasági támogatásra való jogosultság igazolása céljából kiállítja a 3. mellékletben meghatározott adattartalmú »Igazolás késői magzati halálózásról« megnevezésű nyomtatványt. (2) A halva született magzat eltemetéséről az egészségügyi intézmény intézkedik, kivéve, ha arról – kérelme alapján – más személy kíván gondoskodni.”

a halottvizsgálatról és a halottakkal kapcsolatos eljárásról szóló 351/2013. (X. 4.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet) 1. § 6. pont.

⁸ A köztemetőkről és a temetkezés rendjéről szóló 58/2000. (X. 26.) Föv. Kgy. rendelet 10. § (8) bek. kimondja: „Külön sírhelytáblát kell létesíteni a mesterséges vagy spontán abortusz folytán távozó magzat, csonkolt testrészt, emberi szerv, szervmaradvány eltemetésére. Hamvasztás esetén az ilyen hamvak szétszórhatók.”; a 12. § (6) bek. szerint: „A halva született magzat sírhelyét jelzőfával kell megjelölni, amelyen a temetés napját és a temetési hely sorszámát kell feltüntetni. Ha a halva született magzat eltemetéséről – kérésre – közeli hozzátartozója gondoskodott, a sírhelyen kereszt vagy fejfa is elhelyezhető, és azon az utónevet is fel lehet tüntetni.”

⁹ Vö. Eütv. 216. § d)-e) pont. Lásd még: 217. § (2), (4)-(5) bek.: „(2) Halálózás esetén – az (5) bekezdésben foglalt kivétellel – a Kormány rendeletében meghatározott tartalmú halottvizsgálati bizonyítványt kell kiállítani.”; „(4) A halottat, perinatális halál esetén a magzatot, valamint az újszülöttet csak a halál bekövetkezését megállapító orvosi halottvizsgálat után lehet kóronctani vizsgálat, eltemetés, elhamvasztás vagy szerv-, szövetkivétel céljából a halál bekövetkezésének helyéről elszállítani. (5) Korai vagy középidős magzati halál esetén halottvizsgálatnak nincs helye, ilyen halálózásról halottvizsgálati bizonyítványt kitölteni nem kell.”; 219. § (1) bek. b) pont; 220. § (4) bek.: „(4) A kóronctani, illetve a hatósági vagy igazságügyi orvosi boncolás elvégzése után a holttestet a kegyeleti szempontok figyelembevételével helyre kell állítani.”; 222. § (1) bek. Továbbá a halottvizsgálatot végző orvosról és feladatairól: Korm. rendelet 1. § 3., 5. és 7. pont; 3. § (1) és (2) bek.; 3. § (3) bek.; 5. § (1) bek. (szervkivétel esetén).

A Korm. rendelet 41. §-ának (1) bekezdése alapján a halva született magzat vagy élve született, de a szülést követő 168 órán belül elhalálozott gyermek esetén a halottvizsgálat keretében a Korm. rendelet 2. melléklete szerinti adattartalmú perinatális¹⁰ halottvizsgálati bizonyítványt kell kitölteni,¹¹ a 42. § (4) bekezdése szerint: „Ha a halál okát megállapító orvos a perinatális halottvizsgálati bizonyítványt halva született magzatról állítja ki, annak egy-egy példányát megküldi a népegészségügyi feladatkörében eljáró fővárosi és megyei kormányhivatalnak és a KSH-nak. Egyéb perinatális halálozás esetén a perinatális halottvizsgálati bizonyítványt a halottvizsgálati bizonyítvánnyal megegyező módon kell továbbítani.”¹²

A Korm. rendelet 13. §-ának (3) bekezdése az elhunyt *emberi méltóságáról* szól: „A holttest vetkőztetése a hatóság feladata. A holttest vetkőztetését az elhunyt emberi méltóságának tiszteletben tartásával, lehetőség szerint takarva, a nyilvánosság kizárásával kell lefolytatni.”

Az egészségügyi intézményekben keletkező hulladék kezeléséről szóló 1/2002. (I. 11.) EüM rendelet 1. § (2) bekezdésének első és második mondata kimondja: „A rendelet hatálya nem terjed ki a halva született és elvetélt magzatokra, csonkolt testrészekre, emberi szervekre, szervmaradványokra. Ezekkel kapcsolatban a temetőkről és a temetkezésről szóló 1999. évi XLIII.

¹⁰ *Perinatális halálozásról* beszélünk, ha az elhalt magzat kora meghaladja a 24 hetet, vagy testmege eléri az 500 g-ot, testhossza a 30 cm-t, illetve ha a gyermek élve születik, de születése után 168 órán belül meghal. Vö. Eütv. 216. § d) pont.

¹¹ A Korm. rendelet 41. §-ának (2)-(4) bek. a következőket tartalmazza: „(2) A perinatális halottvizsgálati bizonyítványban a 2. melléklet 1-17. pontjában megjelölt adatokat a helyszíni halottvizsgálatot végző orvos tölti ki. (3) Természetes halál esetén a perinatális halottvizsgálati bizonyítványban a 2. melléklet 18-19. pontjában, 21-25. és 27. pontjában foglalt adatokat a kórbonctani vizsgálatot végző orvos tölti ki. (4) Nem természetes halál esetén a perinatális halottvizsgálati bizonyítványban a 2. melléklet 19. és 20. pontjában foglalt adatokat az eljáró hatóság, 21. pontjában foglalt adatokat a halálokot megállapító orvos vagy az eljáró hatóság, 18. és 22-27. pontjában foglalt adatokat a hatósági vagy igazságügyi boncolást végző orvos tölti ki.”

¹² Lásd: a Korm. rendelet 42. §-ának (1)-(3) és (5)-(9) bekezdését. A Korm. rendelet 46. §-ának (3) bek. alapján a 40-42. §, az 51. § (3) bek., valamint az 1. és a 2. melléklet 2015. január 1-jén lépett hatályba. Vö. az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvénynek a halottakkal kapcsolatos rendelkezései végrehajtásáról, valamint a rendkívüli halál esetén követendő eljárásról szóló 34/1999. (IX. 24.) BM-EüM-IM együttes rendelet 1. § (1), (3) bek., 2. § (2) bek., 4. § (1)-(4) bek., 5. § (1)-(8) bek., 14. § (3) bek., 16. § (2)-(3) bek. Lásd még: az egészségügyi szolgáltatások nyújtásához szükséges szakmai minimumfeltételekről szóló 60/2003. (X. 20.) ESzCsM rendelet.

¹³ Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának az AJB 4291/2010. számú ügyben hozott, 2010. november 26-i Jelentése szerint még 2010-ben is volt olyan jogellenes gyakorlat, hogy „vetélés esetén (24. hét előtt) az elhalt terhesség maradványait – vizsgálatukat követően – egészségügyi hulladékként szállítatják el.”, valamint „vetélés esetén (24. hét előtt) ... a fetopathológiai vizsgálatot követően az abortum és a méhlepény maradványai a többi műtéti szervmaradvánnyal megsemmisítésre kerülnek.” – megállapítási rész, IV. 3. harmadik és negyedik bek. E Jelentésben az állampolgári jogok országgyűlési biztosa megállapította, hogy „a hátrányos megkülönböztetés alkotmányi tilalmába ütközik az az intézményi gyakorlat, amely vetélés esetén nem teszi lehető-

törvényben és ennek végrehajtásáról szóló 145/1999. (X. 1.) Korm. rendeletben foglaltak az irányadók.”¹³

Az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény (a továbbiakban: At.) 3. §-ának l) pontja alapján e törvény alkalmazásában születés: az élveszületés. Így e törvény 7-8., 10. §-a szerinti születési, halálesi (halotti) anyakönyvi bejegyzés, anyakönyvezés nem vonatkozik a magzatra (az elhalt magzat születését, halálesetét nem anyakönyvezzük); a meghalt (elhalt) magzat születése és halálesete nem minősül e törvény 3. §-ának b) pontja szerinti anyakönyvi eseménynek; e törvény 1. §-ának (3) bekezdése szerinti anyakönyv nem tartalmazza az ő (halva) születésével, halálesetével kapcsolatos adatokat.¹⁴

A KERESZTSÉG SZÜKSÉGESSÉGE ÉS ANYAGÁNAK JELENTŐSÉGE

Egyházi jogi vonatkozások

Az 1983. évi *Codex Iuris Canonici* (CIC) 871. kánonja kimondja, hogy az abortált, elvetélt magzatokat, ha élnek, amennyiben lehetséges, keresztelej meg.¹⁵ A 861. kánon 2. §-a szerint szükség esetén minden ember, akit meg-

vé a halott magzat kiadását a hozzátartozók számára a méltó módon való eltemetés érdekében.” „... az elbúcsúzás – mint erkölcsi szabályként megszilárdult gyakorlat – lehetősége, minden szülőt, hozzátartozót megillet függetlenül attól, hogy az elvesztett magzat milyen idős, vagy milyen méretű. Ezzel összefüggésben a vetelés esetén az elhalt terhesség maradványainak egészségügyi hulladékként történő megsemmisítése teljes mértékben elfogadhatatlan és jogellenes gyakorlat.” – összefoglalási rész harmadik és negyedik bek.

¹⁴ Vö. pl. At. 43-46. §, 56-57/A. §, 61. § (1)-(8) bek., 63. § (2) bek., 65-68. §, 69/A–69/C. §, 69/F. § (1) bek., 69/G. § (1)-(3) bek., 70. § (2) bek. c) pont, d) pont da-dd) alpont, (4) bek. harmadik mondat, (5) bek. harmadik mondat, (6) bek., 73/A. § (1)-(2), (5) bek., 89. § (1), (3)-(4) bek., 91. §, 93/A. § (1) bek., (2) bek. a) pont, 98. §, 1. melléklet a) és d) rész, az anyakönyvezési feladatok ellátásának részletes szabályairól szóló 32/2014. (V. 19.) KIM rendelet 8. § (1) bek. a) pont, 9-11. §, 18. § (1)-(2) bek., 22. §, 24. § (3) bek., 25-26. §, 28. § (1) bek. a) pont, (2) bek. a) és d) pont, (3) bek., 29. § (1) bek. a)-c) pont, (2)-(7) bek., 35. § (2)-(4) bek., 36. § (1)-(2) bek., 44. § (2) bek., 45. § (2) bek., 66. § (3) bek. második mondat, 73. § (1)-(2), (4) bek., 74. § (1) bek., 76. § (3) bek., 78. § (1)-(2) bek., 79. § (2) bek.

¹⁵ Lásd: *Az Egyházi Törvénykönyv, A Codex Iuris Canonici hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal* (szerk., ford. Erdő Péter, Budapest 2001; a továbbiakban: ET) 628-629, 1207. Vö. 1983. évi CIC 867. k. 2. §: „Ha a gyermek halálveszélyben forog, haladéktalanul meg kell keresztelni.” (ET 626-627). Lásd még: Mt 28,19: „Keresztelejétek meg őket az Atya és Fiú és a Szentlélek nevére”; *A keresztelezés és a bérmlás szertartásának rendje, A II. Vatikáni Egyetemes Zsinat határozata alapján megújított, VI. Pál pápa tekintélyével kiadott Római Rituále* (Budapest 2011; a továbbiakban: RR) 13-184, főként 23-24, 29-30, 32, 79-83, „Sürgető halálveszélyben elegendő, hogy a keresztelező vizet önt a gyermekekre és mondja a szükséges szavakat”: 83, (az RR nem tér ki a méhben lévő magzat megkeresztelezésére); továbbá pl. DENZINGER, Heinrich –HÜNERMANN, Peter, *Hitvallások és az Egyház Tanítóhivatalának megnyilatkozásai* (Szent István kézikönyvek 9) (Bátonyterenye-Budapest 2004) 588-589., 757., 802., 1314., 1349. pont;

felelő szándék vezérel, megengedetten szolgáltatja ki a keresztséget.¹⁶ A CIC 1183. kánonjának 2. §-a alapján pedig a helyi ordinárius¹⁷ megengedheti, hogy egyházi temetésben részesítsék azokat a gyermekeket, akiknek megkeresztelése a szülők szándékában állott, de meghaltak, mielőtt megkeresztelték volna őket.¹⁸ (A konkrét, Függelék szerinti esetben, a biztonság érdekében eme ordináriusi aktus kibocsátása ügyében – a szentelményt kiszolgáltató püspök atya útján – eljártam, tekintettel az 1983. évi CIC 849. és 850. kánonjában foglaltakra, amely szerint a keresztséget *érvényesen* csakis *valódi vízzel* való lemosás és megfelelő formájú szavak útján lehet kiszolgáltatni.¹⁹)

Az 1983. évi CIC 840. kánonja tartalmazza, hogy: „Az Újszövetség szentségei, melyeket az Úr Krisztus alapított és bízott az egyházra, mint Krisztus és az egyház cselekményei, jelek és eszközök, melyek kifejezik és erősítik a hitet, Istennek megadják a tiszteletet, és megszentelik az embert, s így a legnagyobb mértékben hozzájárulnak az egyházi közösség kialakításához, erősítéséhez és kifejezéséhez; ezért végzésük során mind a szent szolgálatot teljesítőknek, mind a többi krisztushívőknek a legnagyobb tisztelettel és kellő gonddal kell eljárniuk.” A 841. kánon szerint: „Mivel a szentségek az egész egyház számára ugyanazok, és az isteni letéteményhez tartoznak, csakis a legfőbb egyházi hatóság joga, hogy megítélje vagy meghatározza azt, ami érvényességükhöz szükséges; ugyanennek vagy a 838. kán. 3. és 4. §-a szerinti más illetékes hatóságnak a joga döntéseket hozni megengedett végzésükkel, kiszolgáltatásukkal és felvételükkel kapcsolatban, valamint a végzésük során megtartandó rendre vonatkozólag” (lásd: püspöki konferencia, megyéspüspök). A 846. kánon 1-2. §-a kimondja: „1. §. A szentségek kiszolgáltatása során híven követni kell az illetékes hatóság által jóváhagyott liturgikus könyveket; ezért senki ezekhez semmit ne adjon hozzá, belőlük semmit el ne vegyen, és rajtuk semmit ne változtasson önkényesen. 2. §. A kiszolgáltató a szentségeket a saját rítusa szerint szolgáltatassa ki.” A 849.

FILA Béla – JUG László (szerk.), *Az Egyházi Tanítóhivatal megnyilatkozásai* (Kisterenye-Budapest 1997) 588-589., 757., 802., 1314., 1349. pont; NEMZETKÖZI TEOLÓGIAI BIZOTTSÁG, *Az üdvözülés reménye a keresztség nélkül meghalt kisgyermek számára*, in *Római Dokumentumok XX-XIX* (sorozatszerk. Németh László Imre; Budapest 2013). Irodalom pl. DOLHAI Lajos, *A szentségek teológiája* (Budapest 2011) különösen 107-136 (120-123); ERDŐ Péter, *Egyházjog* (Szent István Kézikönyvek 7) (Budapest 2005) 429-434 (435-443); MÜLLER, Gerhard Ludwig, *Katolikus dogmatika a teológia tanulmányozásához és alkalmazásához* (Budapest 2007) 635-646; BÁNK József, *Kánoni jog I. Bevezetés a kánoni jogba. A kánoni jog forrásai. Személyi jog* (Budapest 1960) 398-424; RADÓ, Polycarpus, *Enchiridion liturgicum, Complectens theologiae sacramentalis et dogmata et leges I* (Romae 21966) 640-701.

¹⁶ Lásd: ET 622-623; *A Katolikus Egyház Katekizmusa. A latin mintakiadás fordítása* (Szent István Kézikönyvek 6) (ford. Diós István; Budapest 2002; a továbbiakban: KEK) 1256. pont. Lásd még pl.: DENZINGER – HÜNERMANN 1314-1315. pont; FILA – JUG 1314-1315. pont. Vö. 1983. évi CIC 872. k., ET 628-629 („A kereszteleendőnek, amennyiben lehetséges, adjanak keresztszülőt”); 876. k., ET 630-631.

¹⁷ Az ordinárius személyéről: 1983. évi CIC 134. k. 1. és 2. §; vö. uo. 368. Lásd: ET 174-175, 324-327.

kánon értelmében: „A keresztség a szentségek ajtaja, mely tényleges alakjában vagy legalább vágy formájában szükséges az üdvösségre; általa az emberek megszabadulnak a bűnöktől, Isten gyermekeivé születnek újjá, és eltörölhetetlen jeggyel Krisztushoz hasonlónak válva az egyház tagjai lesznek. Érvényesen csakis valódi vízzel való lemosás és megfelelő formájú szavak útján lehet kiszolgáltatni.”²⁰

Előzmények

A keresztség *anyagának* jelentőségét mutatja a Szent János szerinti evangélium 3. fejezetének 5. verse is: „Erre Jézus azt mondta: »Bizony, bizony, mondom neked: Aki nem vízből és (Szent)lélekből születik, az nem megy be az Isten országába.«”²¹

Az Egyházi Tanítóhivatal e szentírási részt több alkalommal alapul vette, amikor a keresztség anyagával kapcsolatban kérdés merült fel. Az 1206. március 1-jei, Thorias trondheimi (Norvégia) érseknek szóló, *Non ut apponeres* kezdetű levél a következőket tartalmazza: „Azt óhajtottad megtudni, vajon azokat a kicsinyeket keresztényeknek kell-e tartani, akiket, mivel a halál már a küszöbön állt, víz hiányában és a pap távollétében egyes egyszerű emberek a fejükön, a mellükön és a vállak között nyál széthintésével megkentek. Azt feleljük, hogy a keresztségben szükségszerűen mindig két dolog kívántatik meg: ti. »a szó és az anyagi elem«.²² A szóról ezt mondja az Igazság: Elmenvén az egész világba stb. [Mk 16,15; vö. Mt 28,19], és ugyanezeket mondja az elemről: Hacsak valaki nem született újjá vízből stb. [Jn 3,5]. Nem lehet tehát számodra kétséges, hogy nemcsak azok nem részesülnek igazi keresztségben, akiknél az elmondottak közül mindkettőt, hanem azok sem, akiknél az egyiket is elhagyják.”²³

¹⁸ Lásd: ET 810-811.

¹⁹ Lásd: ET 616-619. Az 1983. évi CIC 853. és 854. k. szerint: „A keresztség kiszolgáltatásához alkalmazandó víz – szükség esetét kivéve – a liturgikus könyvek előírása szerint megáldott víz legyen.”; „A keresztséget vagy alámerítéssel vagy leöntéssel kell kiszolgáltatni, a püspöki konferencia előírásainak megtartásával.” (ET 620-621); ERDŐ 435, pl.: „A keresztség vízének szükség esetét kivéve a liturgikus könyvek szerint megáldott víznek kell lennie (853. k.), ám ez a keresztség érvényességét nem érinti.” Lásd még: 1983. évi CIC 857. k. 1. § (ET 620-621) – a 860. k. 2. §-a kimondja: „Hacsak a megyéspüspök másként nem rendelkezik, a kórházakban a keresztséget csakis szükség esetén vagy más kényszerítő lelkipásztori okból szolgáltatassák ki.” (ET 622-623).

²⁰ Lásd: ET 610-611, 616-619.

²¹ A szentírási szövegeket a *Biblia. Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás* (SZIT, Budapest 2000) kiadás szerint idézzük.

²² SZT. ÁGOSTON, *In evangelium Iohannis*, tract. 80,3 (CpChL 36 [1954] 529; PL 35,1840).

²³ DENZINGER – HÜNERMANN 787. pont; vö. FILA – JUG 787. pont; ad Mk 16,15: MARTOS Levente Balázs, *Márk evangéliuma* (Szent István Bibliakommentárok 6) (sorozatszerk. Rózsa Huba; Budapest 2014) 340-341.

Az 1241. július 8-i, Sigurdus trondheimi érseknek szóló, *Cum sicut ex* kezdetű levél szavai: „Amint jelentésedből megtudtuk, néha vízhiány miatt megtörténik, hogy országodban a kisdedeket árpasörrel keresztelik: a jelen írásunk értelmében azt feleljük neked, hogy mivel az evangéliumi tanítás szerint vízből és Szentlélekből kell újjászületni [vö. Jn 3,5], nem számíthatók szabályosan megkeresztelteknek, akiket sörben keresztelnek meg.”²⁴

A IV. Lateráni (XII. egyetemes) Zsinat (1215. november 11–30.) szintén érintette a keresztség anyagát: „A keresztség szentsége pedig, (amelyet a vízben szolgáltatunk ki Isten és az oszthatatlan Háromság, vagyis az Atya, a Fiú és a Szentlélek segítségül hívásával) mind a kisdedeknek, mind a felnőtteknek az egyházi forma szerint bárki által szabályosan kiszolgáltatta az üdvösségre szolgál.”²⁵

A Vienne-i (XV. egyetemes) Zsinat (1311. október 16. – 1312. május 6.) megfogalmazásában: „Ez az egyetlen keresztség az összes megkereszteltet Krisztusban oly módon szüli újjá – miként mindenkinek híven meg kell vallania, hogy egy Isten és egyetlen hit van –, hogy hisszük, hogy a vízben, az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevében kiszolgáltattott keresztség mind a felnőtteknek, mind a gyermekeknek általánosan az üdvösség tökéletes orvossága.”²⁶

VI. Kelemen pápa (1342. május 7. – 1352. december 6.) az 1351. szeptember 29-i, Mekhitharnak, az örmények katolikoszának (pátriárkájának) szóló, *Super quibusdam* kezdetű levélben írja: „... a kisdedeket a nyolcadik nap előtt meg lehet keresztelni, és hogy keresztelni nem lehet más folyadékkal, mint valódi vízzel.”²⁷

Az örményekkel való egyesülésről szóló, 1439. november 22-i, *Exsultate Deo* kezdetű bulla szerint: „... mivel az első ember által a halál egyetemessé vált [vö. Róm 5,12], hacsak vízből és Szentlélekből újjá nem születünk, nem léphe-tünk be a mennyek országába, ahogy az Igazság mondja [vö. Jn 3,5]. E szent-ség anyaga a természetes élő víz: nem számít, vajon hideg-e vagy meleg.”²⁸
A Trentói (XIX. egyetemes) Zsinat (1545. december 13. – 1563. december 4.)

²⁴ DENZINGER – HÜNERMANN 829. pont; vö. FILA – JUG 829. pont.

²⁵ DENZINGER – HÜNERMANN 802. pont; vö. FILA – JUG 802. pont.

²⁶ DENZINGER – HÜNERMANN 903. pont; vö. FILA – JUG 903. pont.

²⁷ DENZINGER – HÜNERMANN 1082. pont; vö. FILA – JUG 1082. pont.

²⁸ DENZINGER – HÜNERMANN 1314. pont; vö. FILA – JUG 1314. pont.

²⁹ DENZINGER – HÜNERMANN 1615. pont; vö. FILA – JUG 1615. pont.

³⁰ *Acta Sanctae Sedis* (ASS) 34 (1901–1902) 319–320.

³¹ FILA – JUG 3356. pont; vö. DENZINGER – HÜNERMANN 3356. pont. A keresztség anyagához lásd még pl.: BÁNK 405: „A keresztség távoli anyaga (materia remota) a valódi, természetes víz. (c. 737 § 1) Ilyen a forrás, kút, tenger, tó, esővíz, jég, hó, jégeső folytán nyert víz, az aqua destillata, vagy kémiailag előállított víz, továbbá ásványvíz, mint a kénesvíz és egyéb ilyesmi, vagy pedig fák leveleiről összegyűjtött harmatvíz. (...) Biztosan érvénytelen anyag ebből a szempontból a saliva; könny, sudor, urina, növényekből kiperéselt víz, sör, bor, lutum, az el nem olvadt hó és jég, vér, tej, olaj, tinta, növénylé, kávé, tea, húsleves, mivel e jelzett dolgok

7. ülésén, 1547. március 3-án hozott, a szentségekről szóló határozatának a keresztség szentségéről szóló 2. kánonja kimondja: „Ha valaki azt állítaná, hogy a valódi és természetes víz nem szükséges a keresztséghez, és emiatt a mi Urunk Jézus Krisztus ezen szavait [Jn 3,5]: »Aki nem vízből és Szentlélekből születik újjá«, csak valami metaforává fordítja el: legyen kiközösítve.”²⁹

A keresztség anyaga vonatkozásában releváns továbbá a Szent Officium 1901. augusztus 21-én adott válasza az utrechti érseknek,³⁰ amelyet Fila Béla és Jug László fordításában idézek: „Előterjesztés: Több orvos kórházakban vagy másutt szükség esetén meg szokta keresztelni a csecsemőket, különösen az anyaméhben, mégpedig vízszublimát keverékkel. Ennek a víznek az összetétele körülbelül: a szublimátból egy rész feloldva ezer rész vízben; ebből az oldatból inni mérgezést okoz. Hogy miért használják ezt a keveréket, annak az az indoka, nehogy az anyaméhet betegség fertőzze meg. Kérdés: 1. Vajon az ilyen vízzel kiszolgáltott keresztség biztosan vagy kétesen érvényes? 2. Meg van-e engedve minden betegségveszély elkerülésére a keresztség szentségének ilyen vízzel való kiszolgáltatása? 3. Meg van-e engedve akkor is ennek a víznek a használata, amikor minden betegség veszélye nélkül tiszta vizet is lehetne alkalmazni? Válasz (a Pápától megerősítve augusztus 23-án): Ad 1. Intézkedés a 2. pontban. Ad 2. Meg van engedve, amikor valóban fennáll a betegség veszélye. Ad 3. Nemleges.”³¹

Az 1917. évi CIC 746. kánonja a magzat kereszteléséről rendelkezik.³² Dr. Sipos István egyházjogtanár *Az új egyházi törvénykönyv főbb vonásai és újításai* című, 1918-ban kiadott könyve szerint: „Mindaddig senkit sem szabad in utero matris megkeresztelni, amíg remény van arra, hogy rendesen megszületik. Ha a fej jött napvilágra s halál veszedelme fenyeget, meg kell keresztelni a kisdedet fején és pedig abszolúte és ha utóbb meg talál születni, nem kell a keresztséget feltételesen ismételni. Ha más tag jött napvilágra, azon kell megkeresztelni, de most már sub conditione s később ismétlendő.

az emberek közmeggyőződése alapján nem esnek a természetes víz fogalma alá. Kétes anyag: sóból lecsapódott víz, a szőlőből vagy fából származó víz, növényekből, virágokból, vagy borból elvont víz, rózsavíz és nagyon gyenge sör, továbbá nagyon vékony tinta és húsleves, sok vízzel kevert bor és egyéb folyadékok, amelyekben a víz túlsúlyban fordul elő.”; RADÓ 647-648, 652-655.

³² Ld. *Codex Iuris Canonici* (Vatican 1917) 222: „§ 1. Nemo in utero matris clausus baptizetur, donec probabilis spes sit ut rite editus baptizari possit. § 2. Si infans caput emiseric et periculum mortis immineat, baptizetur in capite; nec postea, si vivus evaserit, est iterum sub conditione baptizandus. § 3. Si aliud membrum emiseric, in illo, si periculum immineat, baptizetur sub conditione; at tunc, si natus vixerit, est rursus sub conditione baptizandus. § 4. Si mater praegnans mortua fuerit, fetus ab iis ad quos spectat extractus, si certo vivat, baptizetur absolute; si dubie, sub conditione. § 5. Fetus, in utero baptizatus, post ortum denuo sub conditione baptizari debet.” Lásd még uo. 747. k.: „Curandum ut omnes fetus abortivi, quovis tempore editi, si certo vivant, baptizentur absolute; si dubie, sub conditione.”

Ha az anya meghalt, a méhéből kivett magzat absolute keresztelendő meg, ha biztosan él; ha nem biztosan él, sub conditione. Az anyaméhben megkeresztelt gyermek mindig megkeresztelendő újból, sub conditione. (746.) Mindezt eddig is így rendelte a Rituale.”³³

Dr. Bánk József kánonjogász-professzor *Kánoni jog* című, 1960-ban megjelent könyvében pedig ez olvasható: „Az anyaméhben senkit sem szabad megkeresztelni, amíg alapos remény van arra, hogy a gyermek szerencsés megszületés után megkeresztelhető. Ha azonban halálveszedelem forog fenn és félő, hogy halva születik a gyermek, az üdvösség biztosítása végett még akkor is megkeresztelhető, ha még nem született volna meg.”³⁴ (Vö. 1983. évi CIC 1752. kánon: „... a lelkek üdvösségének az egyházban mindig a legfőbb törvénynek kell lennie”.³⁵) „A sorrend a következő:

a) Ha az adott helyzetben a gyermeket fején meg lehet keresztelni, meg kell azt tenni és születés után nem kell azt megismételni.

b) Ha azonban ez a keresztelés nem a fején, hanem *más* testrészén történik, feltételesen kell azt kiszolgáltatni és születés után feltételesen újra kell keresztelni (c. 746 § 2).

c) Ha a gyermeknek sem feje, sem egyéb testrésze nem látható, veszedelem idején *in utero* feltételesen megkeresztelhető. Leginkább megtehetné ezt ebben a helyzetben az orvos vagy bába, de szerencsés születés esetén feltételesen újra keresztelendő.³⁶

d) Ha az anya meghalna, akkor a gyermeket, ha valószínűleg él, a hivatottak elveszik; ha az biztosan él, feltétel nélkül, ellenkező esetben feltételesen kell megkeresztelni. (c. 746 § 4).”³⁷

³³ SIPOS István, *Az új egyházi törvénykönyv főbb vonásai és újításai* (Pécs 1918) 100. Dr. Kérészy Zoltán jogtanár művében a következő szerepel: „Anyaméhben való keresztelés ne történjék, amíg csak remény s valószínűség van arra, hogy a gyermek rendszeren (rite editus) megkeresztelhető. Ha a gyermeket fején meg lehet keresztelni s halálos veszedelem forog fenn, a keresztelés végbeviendő és ha a gyermek élve a világra jön, a keresztelést sub conditione ismételni nem szükséges. Ha azonban a keresztvízzel leöntés nem a fején, hanem csak a test valamely más részén történhetik, úgy ha életveszély forog fenn, a gyermek sub conditione kereszteltessék meg s ha a gyermek élve megszületik, sub conditione ismét meg kell keresztelni (c. 746.). Ha a teherben levő anya meghalna, úgy a gyermeket az arra hivatottak az anyaméhéből vegyék ki és ha biztos, hogy él (si certo vivat), absolute, s ha kétséges, feltételesen kereszteljék meg.” – KÉRÉSZY Zoltán, *Katolikus egyházi jog a Codex iuris canonici alapján IV* (Tudományos Gyűjtemény 31) (Pécs é.n., az I-III. kötet kiadási éve 1927) 41-42, 823-824.

³⁴ BÁNK 408-409.

³⁵ Lásd: ET 1140-1141. – „A törvénykönyv az egész egyházjog céljának és legfőbb vezérelvének jegyében zárul: a lelkek üdvösségének az egyházban mindig a legfőbb törvénynek kell lennie.” (uo. 1141).

³⁶ A fertőzés elkerülése végett 1:1000 fertőtlenítő anyag keverhető a keresztvízhez (S. Offic.: 21 aug. 1901.).

A hatályos egyházi jogi szabályozás

Az 1983. évi CIC 6. kánonjának 2. §-a értelmében e törvénykönyv kánonja-it, amennyiben a régi jogot hozzák, a kánoni hagyományt is figyelembe véve kell értelmezni (vö. uo. 17. és 19. kánon).³⁸ A 21. kánon alapján kétség esetén a korábbi törvény visszavonását nem vélelmezzük, hanem a későbbi törvényeket a korábbiakhoz kell viszonyítani, és lehetőség szerint össze kell velük egyeztetni őket. („A törvény hatályon kívül helyezésével kapcsolatos kétség akkor merülhet fel, ha nem világos, hogy a későbbi törvény szöveges ellentétben áll-e a korábbival, vagy hogy az illető kérdést teljesen újra szabályozza-e. Erre az esetre a 14. k. nem alkalmazható, mert az nem oldja meg azt a kérdést, hogy melyik törvény nem kötelez: a régi, mivel kétes a hatályvesztése, vagy az új, mivel kétes a régit hatályon kívül helyező ereje. Ha tehát nem biztos, hogy a két törvényt egyszerre követni lehetetlen, lehetőség szerint mindkettőt meg kell tartani. Ennek érdekében a *későbbit* úgy kell értelmezni, hogy a korábbival összeegyeztethető legyen.”³⁹)

Dr. Erdő Péter bíboros, nemzetközileg elismert kánonjogász *Egyházjog* című könyvében írja: „A magzat méhen belül való megkeresztelésének problémájára – ellentétben az 1917-es CIC 746. k. 1. §-ával – a hatályos CIC már nem tér ki.”⁴⁰

Az 1983. évi CIC 871. kánonja az abortált, elvetélt élő magzatokra vonatkozóan mondja ki, hogy – amennyiben lehetséges – kereszteljék meg. E felszólítás azonban nem zárja ki, hogy – a kánoni hagyományt is figyelembe véve – a méhben lévő magzatot megkereszteljék (az 1983. évi CIC 871. kánonja nem áll ellentétben az 1917. évi CIC 746. kánonjával, és a kérdés újra-

³⁷ BÁNK 409. Lásd még uo.: „e) A koraszülötteket (foetus abortivus) ha biztosan élnek, feltétel nélkül, ellenkező esetben feltételesen kell megkeresztelni. (747)”. További irodalom: RADÓ 677-678. Vö. 1983. évi CIC 845. k. 1-2. §: „1. §. Mivel a keresztség, a bérmlás és az egyházi rend jegyet hagy hátra, ezek a szentségek nem ismétélhetők. 2. §. Ha gondos vizsgálat után indokolt kétség marad fenn aziránt, hogy az 1. §-ban említett szentségeket csakugyan kiszolgáltatták-e vagy érvényesen szolgáltatták-e ki, az illető szentségeket feltételesen kell kiszolgáltatni.”

³⁸ Lásd: ET 90-93, 102-105.

³⁹ ET 104-105. Az 1983. évi CIC 14. kánonja: „A törvények, még ha jogcselekményt érvénytelenítők vagy jogképeséget megsemmisítők is, jogkétség esetén nem köteleznek; ténykétség esetén az ordináriusok felmentést adhatnak alóluk, feltéve ha ezt – amennyiben fenntartott felmentésről van szó – meg szokta adni az a hatóság, akinek fenn van tartva.” (lásd: ET 98-99) – „A kételynek objektíve megalapozottnak kell lennie, vagyis pozitív érvekre kell támaszkodnia. Ilyen lehet jogi kétely esetén, ha a kánonjogi szakemberek (szerzők) véleménye megoszlik a kérdésben. *Jogkétség* akkor áll fenn, ha egy törvény alkalmazhatósága egy bizonyosan meglévő tényállásra azért kérdéses, mert kétes a törvény léte, hatályossága (kihirdetése, a törvényhozó illetékessége annak kibocsátására), illetve jelentése vagy terjedelme. Jogkétség esetén a törvény nem kötelez, kivéve ha az kétséges, hogy egy törvény továbbra is érvényben van-e, vagy egy újabb jogszabály hatályon kívül helyezte. Erre az esetre a 21. k. az irányadó.” – ET 98.

⁴⁰ ERDŐ 438-439.

szabályozásáról sincsen szó, hanem egyszerűen arról van szó, a különbség, az „ellentét” mindössze abban áll, hogy az 1983. évi CIC már nem tér ki a méhben lévő magzat megkeresztelésének problémájára – azt a kánoni hagyományt is figyelembe véve kell megoldani).

Kérdés, hogy az 1983. évi CIC miért nem tér ki a méhben lévő magzat megkeresztelésének problémájára? Nem tartom kizártnak, hogy a törvényhozót e tekintetben életvédelmi szempontok (is) motiválták, hiszen a magzat méhen belül való megkeresztelése veszélyeztetheti a magzat és az édesanya életét (s ezáltal akár az orvos üdvösségét is). Ha az 1983. évi CIC kitérne a magzat méhen belül való megkeresztelésének problémájára, az lehet, hogy „táptalaja” lenne életet veszélyeztető, illetve kioltó kereszteléseknek, s így

⁴¹ Vö. pl. 1983. évi CIC 1183. k. 2. §: „... a gyermekek ... megkeresztelése a szülők szándékában állott, de meghaltak, mielőtt megkeresztelték volna őket.”; NEMZETKÖZI TEOLÓGIAI BIZOTTSÁG, *Az üdvözülés reménye...* 94. pont: „A keresztiséget – az üdvözüléshez – lehet fogadni *in re* vagy *in voto*. A hagyományos felfogás az, hogy a Krisztus melletti implicit döntés, amit egy még nem keresztelt felnőtt hozhat, *votum*-ot jelent a keresztiségre, és ez üdvözítő. A hagyományos szemléletben ez a lehetőség nem nyitott azon kisgyermek számára, akik még nem érték el a szabad akaratuk használatát. Az *in voto* keresztiségnek a gyermekek esetében feltételezett lehetetlensége a középpontja az egész kérdésnek. Ebből eredően a modern időkben sok-sok kísérlet történt a *votum* lehetőségének értékelésére a megkeresztetlen kisgyermek esetében, amely lehetne vagy a szülők, illetve az Egyház által a kisgyermek nevében kifejezett *votum*, vagy esetleg maga a kisgyermek által valamiféleképpen kifejezett *votum*. Az Egyház soha nem zárt ki egy ilyen megoldást, és a kísérletek, hogy a II. Vatikáni Zsinatot rábírák az elvetésére, kifejezetten kudarcot vallottak ama meggyőződés elterjedése miatt, hogy a témában való kutatások még mindig folynak, valamint a vágy elterjedése miatt, hogy az ilyen kisgyermekeket Isten irgalmasságára bízzák.”; uo. 127. lábjegyzet: „A kisgyermek részéről történő *votum* lehetőségét illetően, a szabad akarat irányába történő fejlődést talán inkább úgy lehetne felfogni, mint egy folyamatos ki-fejldést, ami a létezés első pillanatából indul, és ami az érettségig jut, semmint egy váratlan minőségi ugrást, ami az érett és felelős döntés gyakorlásához vezet. A még meg nem született személy létezése az emberi életnek és fejlődésnek a continuuma; nem hirtelen válik emberivé valamilyen ponton. Ebből következik, hogy a kisgyermekek ténylegesen képesek lehetnek gyakorolni a kezdetleges *votum* valamilyen formáját ... Néhány mai pszichológus és neurológus meg van győződve arról, hogy a kisgyermek az anyaméhben már öntudatos, és bizonyos fokú szabadsággal rendelkezik. Vö. V. Frankl, *Der unbewusste Fgott. Psychotherapie und Religion*, München 1973; D. Amen, *Healing the Hardware of the Soul*, New York 2002.”; uo. 98. pont: „Amikor kisgyermeket keresztelnek, ő nem tud személyesen hitvallást tenni. De ebben az esetben a szülők és az Egyház a maga egészében azok, akik gondoskodnak a hit összefoglalásáról a szentségi cselekményben. Ténylegesen, Szent Ágoston azt tanítja, hogy az Egyház mutatja be a kisgyermeket a keresztiségre.”; uo. 99. pont: „Jézus ezt tanította: »Ha valaki nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be Isten országába« (Jn 3,5); ebből értjük meg a szentségi keresztiség szükségességét. Hasonlóképpen mondta: »Ha nem eszitek az Emberfia testét, és nem isszátok az ő véré, nem lesz élet tibennetek« (Jn 6,53); amiből megértjük az Eucharisztiaiban való részesedés (szorosan hozzákapcsolódó) szükségességét. Mindazonáltal, amint ebből a második szövegből nem következik számunkra az, hogy aki nem fogadja magához az Eucharisztia szentségét, az nem üdvözülhet, úgy azt sem következtethetjük ki az első szövegből, hogy aki nem kapta meg a keresztiség szentségét, az nem üdvözülhet.”; *Temetési szertartásoknyvi, Ordo Exsequiarum, Temetési kézikönyv (Funerale)* (Budapest 41999) 226-227 (277. szám): „... hisszük, hogy gyermekek lett a szülők hite és szándéka által!”

az 1983. évi CIC ki nem térése, lehet, hogy a bölcsesség hallgatása, amely bizonyos értelemben⁴¹ a *vágykeresztséggel* is összefügghet: „Ha egy megkezeszetenlen kisgyermek képtelen a *votum baptismira*, akkor az Egyház ugyanezen közösségi kötelékek által közbenjárhat a kisgyermekért, és kifejezheti az ő nevében a hatékony *votum baptismi*t Isten előtt.”⁴²

Teológiai vonatkozások

*A Katolikus Egyház Katekizmusa az 1257. pontban tartalmazza, hogy: „a keresztség szükséges az üdvösséghez azoknak az embereknek, akiknek hirdették az evangéliumot és lehetőségük van arra, hogy kérjék a szentséget”*⁴³

⁴² NEMZETKÖZI TEOLÓGIAI BIZOTTSÁG, *Az üdvözülés reménye...* 98. pont.

⁴³ Vö. Mk 16,16; Jn 3,5; KEK 1256., 1259., 1277. pont; DENZINGER – HÜNERMANN 1524. pont (Tridenti Zsinat 6. ülése, 1547. január 13. – határozat a megigazulásról): „Ezek a szavak körvonalazák a bünösök megigazulásának leírását, hogy ti. abból az állapotból, amelyben az ember az első Ádám fiaként születik, hogyan kerül át a kegyelem és a »fogadott fiúság« [Róm 8,15] állapotába, a második Ádám, a Megváltó, Jézus Krisztus által. Ez az átkerülés pedig az evangélium meghirdetése után az újjászületés fürdője [5. k.], vagy annak kívánása nélkül nem lehetséges, mint írva van: »Aki nem születik újjá vízből és Szentlélekből, az nem megy be Isten országába« [Jn 3,5].”; uo. 1618. pont (Tridenti Zsinat 7. ülése, 1547. március 3. – határozat a szentségekről): „Ha valaki azt állítaná, hogy a keresztség szabad tetszés tárgya, vagyis nem szükséges az üdvösségre: legyen kiközösítve [vö. 1524].”; uo. 2865-2867. pont (IX. Piusz pápa 1863. augusztus 10-i, „Quanto conficiamur morore” kezdetű körlevele Itália püspökeinek): „azok, akik legszentebb vallásunkat illetően legyőzhetetlen tudatlanságban szenvednek, és akik a természeti törvényt és annak az Isten által mindenkinek a szívébe vésett parancsait szorgosan megtartva és Istennek engedelmességgel készen tisztességes és igaz életet élnek, az isteni fényesség és kegyelem működő erejével képesek elnyerni az örök életet”; uo. 3802., 3821. pont; uo. 3866-3872. pont (Szent Officium 1949. augusztus 8-i levele a bostoni érseknek): „Az Egyház által mindig hirdetett és mindig is szüntelenül hirdetendő az a tévedhetetlen kijelentés is, amely arra tanít, hogy »az Egyházon kívül semmilyen üdvösség sincs«. Ezt a dogmát azonban abban az értelemben kell felfogni, ahogyan azt maga az Egyház érti. ... ahhoz, hogy valaki elnyerje az örök üdvösséget, nem mindig kívánatik meg, hogy mint tag valóban az Egyház testéhez tartozzék, de az legalábbis követelmény, hogy kívánsága és vágya szerint ragaszkodjék hozzá. Ennek a kívánságnak azonban mégsem kell mindig explicitnek lennie, amint a hittanulóknál, hanem amennyiben az ember leküzdhetetlen tudatlanságban szenved, Isten az implicit kívánságot is elfogadja, ezt azért illetjük ezzel az elnevezéssel, mert benne van a léleknek abban a jó előkészületi állapotában, amelyben az ember szándéka, hogy akarata Isten akaratával egybehangzó legyen. Világosan tanít erről [XII. Piusz körlevele] ..., amely Jézus Krisztus misztikus Testéről szól. Abban ugyanis a pápa világos különbséget tesz azok között, akik mint tagok valóságosan az Egyház testéhez tartoznak, és azok között, akik csak kívánságuk szerint tartoznak az Egyházhoz.”; uo. 4140. pont; FILA – JUG 1524., 1618., 2865-2867., 3802., 3821., 3866-3872. pont; II. Vatikáni Zsinat, *Lumen gentium dogmatikus konstitúció az Egyházzal*, Róma, 1964. november 21. (LG), in *Acta Apostolicae Sedis (AAS) 57* (1965) 5-71, magyarul: *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai* (Szent István Kézíkönyvek 2) (Budapest 2000; a továbbiakban: *II. V. Zs. dokumentumai*) 155-156, 14. pont: „... A Szentírás és a hagyomány alapján azt tanítja, hogy ez a földön vándorló Egyház szükséges az üdvösséghez. Mert egyedül Krisztus a közvetítő és az üdvösség útja, aki az Ó testében, ami az Egyház, jelenik meg számunkra; Ő maga pedig, kifejezetten hangsúlyozva a hit és a keresztség szükségességét (vö. Mk 16,16; Jn 3,5), egyúttal az Egyház szükségességét is megerősítette, melybe a keresztsé-

(vö. Jn 3,1-21: Jézus és Nikodémus). Az 1983. évi CIC 849. kánonjának megfogalmazása szerint a keresztség tényleges alakjában vagy legalább vágy formájában szükséges az üdvösségre (vö. 1Tim 2,4: „[Isten] aki azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és eljusson az igazság ismeretére”).⁴⁴

Kérdés, hogy a személyes bűnnel nem rendelkező ember, gyermek, mint például a magzat esetében – az üdvösséghez szükséges keresztség szempontjából – mennyiben van jelentősége annak, hogy Jézus a személyes bűnnel rendelkező embernek (az ő vonatkozásában) beszél a keresztség üdvösséghez szükséges voltáról (Jn 3,1-21)? A magzatoknak hirdették-e az evangéliumot, és van-e lehetőségük arra, hogy kérjék a szentséget? Nikodémus azt kérdezi Jézustól: „Hogy születhet valaki, amikor már öreg? Csak nem térhet vissza anyja méhébe azért, hogy újra szülessék?” (Jn 3,4) Tehát: Az anyja méhében lévő magzatnak – az üdvösség szempontjából – szüksége van-e arra (milyen értelemben van szüksége arra), hogy „újra szülessék” (újja szülessék)? Illetve: A magzatnak az üdvösséghez, Isten országának meglátásához (Jn 3,3) szükséges-e (vö. KEK 1257. pont), milyen értelemben szükséges (vö. 1983. évi CIC 849. kánon) a keresztség?

A Katekizmus 1261. pontja a következőket foglalja magában: „Ami a keresztség nélkül meghalt gyermekeket illeti, az Egyház csak Isten irgalmasságára tudja őket bízni, amint ezt meg is teszi a megfelelő temetési szertartásban. A minden ember üdvösségét akaró Isten végtelen irgalmassága és Jézus gyöngédsége a gyermekek iránt, mely azt mondatta vele: »Engedjétek hozzám a kisdedeket, ne akadályozzátok őket« (Mk 10,14), följosítja bennünket a reményre, hogy a keresztség nélkül meghalt gyermekek számára is van út az üdvösségre. Az Egyház nyomatékosan kéri a szülőket, ne akadályozzák a gyermekeket abban, hogy a szent keresztség ajándéka által Krisztushoz jöjjenek.”⁴⁵ A magzatkorú gyermekek még nem születtek meg (vö. Jn 3,3-4), tehát az »újjászületés« (Jn 3,3), »újra születés« (Jn 3,4) – például az üdvösség szempontjából – vonatkozik-e, milyen értelemben vonatkozik a magzatokra?

gen mint ajtón át lépnek be az emberek.”; uo. 16. pont: „Akik ... Krisztus evangéliumát és az ő Egyházát önhibájukon kívül nem ismerik, de őszinte szívvel keresik Istent, és a kegyelem hatására teljesítik a lelkiismeretük szavában fölsímt akaratát, elnyerhetik az örök üdvösséget. Az isteni Gondviselés azoktól sem tagadja meg az üdvösséghez szükséges segítséget, akik önhibájukon kívül nem jutottak el Isten kifejezett ismeretére, de – nem az isteni kegyelem nélkül – iparkodnak becsületesen élni. Mert ami jó és igaz van náluk, azt az evangéliumra való előkészületnek értékeli az Egyház és Isten adományának tartja, aki megvilágosít minden embert, hogy végül élete legyen.”; II. Vatikáni Zsinat, *Ad gentes határozat az Egyház missziós tevékenységéről*, Róma, 1965. december 7. (AG), in *II. V. Zs. dokumentumai* 521-522, 5. pont: „... »Aki hisz és megkezelkedik, üdvözül, aki nem hisz, az elkárhozik.« (Mk 16,15.)”; NEMZETKÖZI TEOLÓGIAI

A Nemzetközi Teológiai Bizottságnak *Az üdvözülés reménye a keresztség nélkül meghalt kisgyermek számára* című, 2007-es dokumentuma, amely XVI. Benedek pápa jóváhagyásával került kiadásra, jelentős forrás a témában. Előzetes megjegyzésekként a következőket olvashatjuk:

„A Nemzetközi Teológiai Bizottság tanulmányozta a meg nem kereszttelt kisgyermek sorsának kérdését, emlékezetében tartva az »igazságok hierarchiájának« elvét, és az Isten egyetemes üdvözítő szándékának, Krisztus közvetítői tevékenysége egyedüliségének és felülmúlhatatlanságának, az Egyház szentségi mivoltának az üdvösség rendjében, valamint az áteredő bűn vilóságának egyéb teológia alapelveit. A kulturális relativizmus és a vallási pluralizmus jelen összefüggésében a meg nem kereszttelt gyermekek száma jelentősen megnövekedett, ezért sürgetővé vált az üdvözülés lehetőségének az ilyen kisgyermek számára való végiggondolása. Az Egyház tudatában van annak, hogy ez az üdvösség egyedül csak Krisztuson keresztül, a Szentlélek által érhető el. De az Egyház, mint anya és tanító, nem utasíthatja el, hogy ne gondolja minden, Isten képére teremtett ember sorsát, és még részletesebben az emberi család leggyöngébb tagjainak a sorsát, és azokét, akik még nincsenek birtokában értelmük és szabad akaratuk használatának.

Ismeretes, hogy az erről a témáról szóló hagyományos tanítás a *limbus* elméletére összpontosult, melyet olyan állapotként értelmezett, amely magában foglalja azon kisgyermek lelkét, akik áteredő bűn terhével és keresztség nélkül halnak meg, és akik ezért sem a boldogító színelátásra nem érdemesek, sem bármilyen büntetést sem érdemelnek, mivel személyes bűnnel nem vétkesek. Ez az elmélet, melyet a középkortól fogva dolgoztak ki a teológusok, soha nem került be a Tanítóhivatal dogmatikus meghatározásai közé, még akkor sem, ha ugyanez általános Tanítóhivatal a tanítása folyamán időnként emlegette egészen a II. Vatikáni Zsinatig. Így tehát egy lehetséges teológiai feltevés marad. Mindazonáltal A Katolikus Egyház Katekizmusa (1992) a limbus elméletét nem említi. Ellenben a katekizmus azt tanítja, hogy a keresztség nélkül meghalt gyermekeket az Egyház rábízza Isten irgalmasságára, amint azt az ilyen gyermekek számára szóló külön temetési szertartás mutatja. Az az alapelv, hogy Isten minden ember üdvözülését akarja, alkalmat ad

BIZOTTSÁG, *Az üdvözülés reménye...* 58-59. pont. Irodalom pl.: MÜLLER 558-559; SCHNEIDER, Theodor (szerk.), *A dogmatika kézikönyve II* (Budapest 2002) 264-266 (NOCKE, Franz-Josef, *Általános szentségtan. Részletes szentségtan. Keresztség*).

⁴⁴ Lásd pl.: NEMZETKÖZI TEOLÓGIAI BIZOTTSÁG, *Az üdvözülés reménye...* 43-52. pont. Vö. RADÓ 664-673.

⁴⁵ KEK 349-350. Lásd még: HITANI KONGREGÁCIÓ, *Pastoralis actio (Instrukció a gyermekek keresztteléről)*, in AAS 72 (1980) 1144 (13. pont). Vö. II. JÁNOS PÁL PÁPA, *Evangelium vitae kezdetű enciklika az élet védelméről*, 1995. március 25., in AAS 87 (1995) 401-522, magyarul: *Pápai Megnyilatkozások XXVI* (Budapest 1995) 152 (99. pont): [az abortált] „gyermek ... az Úrban él”; NEMZETKÖZI TEOLÓGIAI BIZOTTSÁG, *Az üdvözülés reménye...* 68. pont (98. láb.), 86. pont.

arra a reményre, hogy a keresztség nélkül meghalt gyermekeknek is léteznek út az üdvösséghez (vö. KEK 1261) és arra a teológiai kívánalomra, hogy ez találjon következetes és logikus összefüggést a katolikus hit különböző állításai között: Isten egyetemes üdvözítő szándéka; Krisztus egyedüli közvetítő tevékenysége; a keresztség szükségessége az üdvösséghez; a kegyelem egyetemes működése a szentségek vonatkozásában; kapcsolat az áteredő bűn és a boldogító színélátástól való megfosztás; az emberi lény »Krisztusban« való teremtése között.

Ennek a tanulmánynak a végkövetkeztetése az, hogy vannak teológiai és liturgikus érvek arra a reményre, hogy a keresztség nélkül meghalt kisgyermekek üdvözülhetnek és eljuthatnak az örök boldogságra, még ha erről a kérdéstről a kinyilatkoztatásban nem is található kifejezett tanítás. Sem a keresztség szükségességének tagadására, sem a kiszolgáltatásának késleltetésére nem szabad felhasználni egyetlen olyan megfontolást sem, melyet a szöveg nyújt a kérdés új megközelítésének megindolásához. Inkább annak remélésére vannak itt érvek, hogy Isten üdvözíteni akarja ezeket a kisgyermekeket, éppen azért, mert nem volt lehetőség velük megtenni azt, amit a legkívánatosabb lett volna megtenni, vagyis hogy megkereszteljék őket az Egyház hitére és láthatóan bekapcsolják őket Krisztus testébe.⁴⁶

Végül egy megjegyzés szükséges a szöveg módszertanához. Ennek a témának a kezelését bele kell helyezni a hit történetének fejlődésébe. A Dei Verbum (8) szerint azok a tényezők, amelyek ehhez a fejlődéshez hozzájárulnak, a hívők megfontolása és tanulmánya, a lelki dolgok megérintése és a Tanítói hivatal tanítása. Amikor a keresztes gondolkodás történetében foglalkozni kezdtek a keresztség nélkül meghalt kisgyermek sorsának kérdésével, talán nem ismerték teljesen a kérdés hitelvi természetét vagy jelentőségét. Csak az évszázadok alatt, a II. Va-

⁴⁶ Vö. NEMZETKÖZI TEOLÓGIAI BIZOTTSÁG, *Az üdvözülés reménye...* 102-103. pont: „... Végkövetkeztetésünk az, hogy az a sok tényező, amit főntebb áttekintettünk, komoly teológiai és liturgiai alapokat adnak a reményre, hogy a megkereszteltlenül meghalt kisgyermek üdvözülnek és örvehetnek Isten boldogító színélátásának. Hangsúlyozzuk, hogy ezek inkább az imádságos *reményre* szolgáló érvek, nem pedig a biztos tudásra szolgáló alapok. Sok olyan dolog van, ami egyszerűen nem lett kinyilatkoztatva számunkra (vö. Jn 16,12). A hit és a remény által az irgalmas és szerető Istenben élünk, aki kinyilatkoztatta nekünk önmagát Krisztusban, a Lélek pedig arra biztat bennünket, hogy hálaadással és örvendezéssel imádkozzunk folyamatosan (vö. 1Tessz 5,18). Ami ki lett nekünk nyilatkoztatva, az, hogy az üdvözülés rendes útja a keresztség szentségén át vezet. A főntebb előtárt megfontolások egyikét sem szabad a keresztség szükségességének minősítésére használni, sem pedig a szentség kiszolgáltatása késleltetésének igazolására (vö. KEK 1257.). Inkább – amint itt a végkövetkeztetésben újra meg akarjuk erősíteni – erős érvek léteznek arra a reményre, hogy Isten üdvözíteni fogja ezeket a kisgyermekeket, miután nekünk nem sikerült megtenni velük azt, ami kívánatos lett volna számunkra, hogy megtegyük, azaz megkeresztelni őket az Egyház hitére és életére.”

⁴⁷ NEMZETKÖZI TEOLÓGIAI BIZOTTSÁG, *Az üdvözülés reménye* 7-9; lásd még pl. uo. 1-7. pont.

⁴⁸ Uo. 41. pont. Vö. uo. 79. pont: „Világosan el kell ismernünk, hogy az Egyháznak nincs biztos ismerete a megkereszteltlenül meghalt kisgyermek üdvösségéről. Iseri és ünneplő az aprószentek dicsőségét, de a keresztség nélkül meghalt kisgyermek általános sorsa nem lett nekünk

tikáni Zsinatig végbement történelmi és teológiai fejlődés után vetettek számot azzal, hogy egy ilyen sajátos kérdés megérdemli az egyre szélesebb hittani látókörben való tárgyalását, és azzal, hogy a problémát újra lehet gondolni, világosan kifejtve a kérdéses pontot a katolikus hit teljes egészének összefüggésében, megőrizve az igazságok hierarchiájának elvét, amit a II. Vatikáni Zsinat Unitatis redintegratio kezdetű dekrétuma említ (11). Ez a dokumentum mind spekulatív teológiai szempontból, mind gyakorlati és lelki szempontból hasznos és hatékony értelmező eszköz a problematika megértéséhez és elmélyítéséhez, mely nem csupán a hittan tárgya, hanem a modern korban lelkipásztori prioritás.⁴⁷

A dokumentum kimondja: „*a keresztség nélkül meghalt kisgyermekek örök életnek örvendhetnek a boldogító színelátásban.*”⁴⁸

„... Isten hatalma nem korlátozódik a szentségekre ... anélkül is meg tudja adni a keresztség kegyelmét, hogy a szentséget kiszolgáltatók, és ez olyan tény, amire különösen olyankor kellene emlékezni, amikor a keresztség kiszolgáltatása lehetetlen. A szentség szükségessége nem abszolút. Ami abszolút, az az ember szüksége az *Ursakramentre*, amely Krisztus maga. Minden üdvösség tőle származik, és ezért valami módon az Egyházon keresztül.”⁴⁹

„Az is lehetséges, hogy Isten egyszerűen úgy tevékenykedik, hogy megadja az üdvösséget a megkereszteletlen kisgyermekeknek, a megkeresztelt kisgyermekeknek szentségileg megadott üdvösség ajándékának mintájára. Talán ahhoz a ki nem érdemelt ajándékhoz hasonlíthatjuk, amit Isten adott Máriának az ő Szeplőtelen Fogantatásakor, amely által ő egyszerűen működött, hogy előzetesen megadja neki a megváltás kegyelmét Krisztusban.”⁵⁰

kinyilatkoztatva, és az Egyház csak azt tanítja és arról mond ítéletet, ami valamivel kapcsolatban ki lett nyilatkoztatva. Amit azonban Istenről, Krisztusról és az Egyházzal pozitíve tudunk, az alapot ad arra, hogy remélhessük az üdvözülésüket, amit most meg kell magyaráznunk.”

⁴⁹ Uo. 82. pont.

⁵⁰ Uo. 87. pont. Vö. uo. 93. pont: „Az a tény, hogy a kisgyermekek örvendhetnek Isten színelátásának, a kisgyermekek kereszttelésének gyakorlatában van elismervé. A hagyományos tanítás az, hogy csak a szentségi keresztség révén kerülhetnek a kisgyermekek szolidaritásba Krisztussal, és juthatnak így Isten látására. Máskülönben az Ádámmal való szolidaritásnak van elsőbbsége. Azonban megkérdőjelezhetjük, hogyan lehetne módosítani ezt az elgondolást, ha vissza lett állítva a Krisztussal való szolidaritásunk elsőbbsége (vagyis Krisztus szolidaritása velünk).” A limbus elmélet túlhaladottságáról lásd még pl.: MÜLLER 129, 503.; uo. 617, 642: „A keresztség üdvösséghez való szükségessége felveti azt a kérdést, hogy mi lesz a sorsa a megkereszteletlenül meghalt gyermeknek. Ágoston azon a véleményen volt, hogy az ilyen gyermekek nem jutnak el Isten színelátására, mivel nem részesültek a kegyelemben; büntetésben azonban nem lesz részük, mivel ez csak azoknak jár, akik képesek személyes bűn elkövetésére. Ezzel a felfogással szemben ma az egyház Isten egyetemes üdvözítő akaratát és a keresztség relatív (vagyis a szubjektíven helyes lelkiismeret feltevélelhez kötött) szükségességét állítja előtérbe, és az egyháztagság szükségességének összefüggésében értelmezi (LG 14). Figyelemreméltó a patrisztikus kor azon meggyőződése, hogy a vérkeresztség a vízzel történő kereszttelés szertartása nélkül is közvetíti a ke-

A Trentói Zsinat 5. ülésén, 1546. június 17-én hozott, az áteredő bűnről szóló határozat szerint: „Ha valaki tagadja, hogy az újonnan megszületett csecsemőt meg kell keresztelni akkor is, ha megkeresztelt szülőktől ered, »vagy bár állítja, hogy meg kell keresztelni őket a bűnök bocsánatára, de azt mondja, hogy a gyermek semmi olyat nem hordoz az Ádámtól való eredeti bűnből, amit az újjászületés fürdőjében ki kellene engesztelni«, hogy így a gyermek elnyerhesse az örök életet, vagyis következképpen a keresztelés formáját a bűnök bocsánatára nem helyesen, hanem tévesen értelmezi: legyen kiközösítve. Mert nem lehet máshogyan érteni az Apostol szavait: »Egy ember által lépett be a világba a bűn, és a bűn által a halál, és így a halál minden emberre elhatott (átterjedt), akiben mindnyájan vétkeztek« [Róm 5,12], csak azon a módon, ahogyan a mindenütt elterjedt katolikus Egyház ezt mindenkor értette. »Ezért tehát a hitnek a szabálya az apostoli hagyomány szerint, a kicsinyekre is érvényes, akik koruknál fogva bűnt elkövetni még maguktól képtelenek, de akiket ezért valóban meg kell keresztelni a bűnök bocsánatára, hogy újjászületésükben megtisztuljanak attól, amit származásuk révén magukra vontak.« [*223] »Aki újjá nem születik vízből és Szentlélekből, az nem mehet be Isten országába« [Jn 3,5].»⁵¹

A Trentói Zsinat 6. ülésén, 1547. január 13-án hozott, a megigazulásról szóló határozat szerint: „Ezek a szavak körvonalazzák a bűnösök megigazulásának leírását, hogy ti. abból az állapotból, amelyben az ember az első Ádám fiaként születik, hogyan kerül át a kegyelem és a »fogadott fiúság« [Róm 8,15] állapotába, a második Ádám, a Megváltó, Jézus Krisztus által. Ez az átkerülés pedig az evangélium meghirdetése után az újjászületés fürdője [5. kánon], vagy annak kívánása nélkül nem lehetséges, mint írva van:

reszttség kegyelmét, mivel a saját vér kiontásával tanúsított hit magában foglalja a szentség utáni vágyat (votum sacramenti).” Vö. SCHNEIDER 103-105, 133-134 (WIEDENHOFER, Siegfried, *Ekkleziológia*), 264-269 (NOCKE, Franz-Josef, *Általános szentségtan. Részletes szentségtan. Kereszttség*).

⁵¹ Lásd: DENZINGER – HÜNERMANN 1514. pont; vö. FILA – JUG 1514. pont; DENZINGER – HÜNERMANN 223. pont (XV., illetve XVI. Kárhágói zsinat, kezdete 418. május 1.): „Úgyszintén úgy határozta: ha valaki tagadja, hogy az anyaméhől újonnan született csecsemőket meg kell keresztelni, vagy azt állítja, hogy a bűnök bocsánatára keresztelik meg ugyan őket, de semmi olyat nem hoznak magukkal az Ádámól való eredeti bűnből, amit az újjászületés fürdője engesztel ki, vagyis következképpen rájuk a keresztelés formájában a »bűnök bocsánatára« kifejezés nem helyesen, hanem tévesen van értelmezve, legyen kiközösítve. Mert nem lehet máshogyan értelmezni az Apostol szavait: »Egy ember által lépett a világba a bűn, majd a bűn következményeként a halál, és így a halál minden ember osztályrésze lett, mert mindnyájan vétkeztek« [vö. Róm 5,12], csak azon a módon, ahogy a mindenhol elterjedt katolikus Egyház azt mindenkor értelmezte. Tehát a hitnek e szabálya szerint a kicsinyeket, akik koruknál fogva bűnt elkövetni maguktól még képtelenek, valóságosan azért kereszteljük meg a bűnök bocsánatára, hogy újjászületésükben megtisztuljanak attól, amit származásuk révén magukkal hoztak.”; vö. FILA – JUG 223. pont. Továbbá: KEK 1250-1252. pont; NEMZETKÖZI TEOLÓGIAI BIZOTTSÁG, *Az üdvözülés reménye...* 65. pont. Irodalom pl.: DOLHAI 124-133, 363, 372-373; PUSKÁS Attila, *A kegyelem teológiája* (Budapest 2007) 128-131. „A zsinatnak nem áll szándékában a keresztéségnek az üdvösség-

»Aki nem születik újjá vízből és Szentlélekből, az nem megy be Isten országába« [Jn 3,5].⁵²

Lehet-e a magzatvíz a keresztség anyaga?

Kérdés, hogy a *magzatvíz* a keresztség szentségének érvényessége szempontjából bír-e relevanciával. A magzatvíz a keresztség anyagát képezi-e, valódi vízzel való lemosásról, alámerítésről vagy leöntésről van-e szó? Isten a magzatvíz alá „meríti-e” a magzatot, a magzatvízzel „leönti-e” a magzatot? Vagyis a szóban forgó esetben a keresztség szentségének érvényességéhez – a magzatvíz mellett – elegendő-e a megfelelő szándék és a megfelelő formájú szavak alkalmazása?⁵³ Az 1983. évi CIC 861. kánonjának 2. §-a szerint szükség esetén minden ember, akit megfelelő szándék vezérel, megengedetten szolgáltatja ki a keresztséget, a 849. kánon értelmében a keresztség szentségét érvényesen csakis valódi vízzel való lemosás és megfelelő formájú szavak útján lehet kiszolgáltatni, a 854. kánon alapján a keresztséget vagy alámerítéssel vagy leöntéssel kell kiszolgáltatni, a püspöki konferencia előírásainak megtartásával.

Látjuk, hogy az Egyház szerint, az adott esetben, „amikor valóban fennáll a betegség veszélye”, érvényes a keresztség szentsége, megengedett a nem tiszta vízzel (vízszublimát keverékkel) való kereszttelés, keresztség-kiszolgáltatás.⁵⁴ Kérdés, hogy ha a magzatvíz nem minősül valódi (természetes, tiszta) víznek, akkor milyen mértékben nem az, és az aránytól is függően a sürgős szükség (halálveszély) esetében, elkerülendő a magzat és az édesanyja életének említett veszélyeztetését,⁵⁵ a keresztség szentségének érvényes-

hez való *abszolút* szükségességéről beszélni. Erről a szöveg nem beszél, a megigazulásról szóló határozat pedig úgy fogalmaz, hogy a bűnösből igazzá válás nem történhet »az újjászületés fürdője vagy annak szándéka nélkül« (DH 1524).” – uo. 129; lásd még pl. uo. 90-91, 239, 244-245.

⁵² Lásd: DENZINGER – HÜNERMANN 1524. pont; FILA – JUG 1524. pont. Vö. Trentói Zsinat 7. ülése, 1547. március 3. – határozat a szentségekről, 5. k., in DENZINGER – HÜNERMANN 1618. pont: „Ha valaki azt állítaná, hogy a keresztség szabad tetszés tárgya, vagyis nem szükséges az üdvösségre: legyen kiközösítve [vö. *1524.]”; FILA – JUG 1618. pont; NEMZETKÖZI TEOLÓGIAI BIZOTTSÁG, *Az üdvözülés reménye...* 8-41. pont (A kérdés története. A katolikus tanítás története és hermeneutikája), 66. pont. Irodalom pl.: PUSKÁS 184-185. („... a kisgyermekes esetében még... nincs kihirdetve a keresztség törvénye, s így a keresztség feltétele számukra nem is abszolút feltétel az üdvösségre jutáshoz...” – uo. 184).

⁵³ Vö. pl. DOSZPOD József (szerk.), *Az intrauterin magzat* (Budapest 2000) 117: „Az embriót az echomentes magzatvíz veszi körül, melyet az amnionlemez vékony hártayaként határol.”

⁵⁴ ASS 34 (1901–902) 319-320. Lásd még: BÁNK 405.

⁵⁵ Vö. pl. NEMZETKÖZI TEOLÓGIAI BIZOTTSÁG, *Az üdvözülés reménye...* 103. pont: „A főbb elótárt megfontolások egyikét sem szabad a keresztség szükségességének minősítésére használni, sem pedig a szentség kiszolgáltatása késleltetésének igazolására (vö. KEK 1257).” KEK 1257. pont: „Maga az Úr mondja, hogy a keresztség szükséges az üdvösséghez (vö. Jn 3,5). Ezért adta tanítványainak a feladatot, hogy hirdessék az evangéliumot és keresztteljének meg minden népet

ségéhez és kiszolgáltatásának megengedettségéhez elégséges-e a megfelelő szándék és a megfelelő formájú szavak alkalmazása? (A keresztelés ilyenkor – in utero – a fentiekben foglaltak szerint feltételes.)

A hiteles egyházi tanítóhivatali megnyilatkozások, valamint az 1917. évi CIC 746-747. kánonjának és az 1983. évi CIC 871. kánonjának idézett szövegéből is kitűnik, hogy élő (ebben a világban élő, úton lévő, testből és lélekből álló) ember kereszteléséről van szó.

A keresztség *tényleges alakjában* szükséges az áteredő bűn eltörléséhez (elvételehez) és az egyháztagsághoz, de nem feltétlenül szükséges az üdvösséghez: lásd pl. KEK 1257., 1261. pont, 1983. évi CIC 849. kánon, LG 14., 16. pont, Trentói Zsinat 5-6. ülése (1546. június 17-i határozat az áteredő bűnről, 1547. január 13-i határozat a megigazulásról).

A megkeresztelt anyakönyvezése

Az 1983. évi CIC 877. kánonjának 1. §-a előírja, hogy: „A keresztség kiszolgáltatási helyének plébánosa vezesse be gondosan és haladéktalanul a kereszteltek anyakönyvébe a kereszteltek nevét, említse meg a keresztség kiszolgáltatóját, a szülőket, a keresztszülőket és – ha vannak – a tanúkat, a keresztség kiszolgáltatásának helyét, napját, valamint a születés napját és helyét.”⁵⁶ A 878. kánon alapján: „Ha a keresztséget nem a plébános szolgáltatta ki, és nem is volt jelen a kereszteléskor, a keresztség kiszolgáltatója – bárki legyen is az

(vö. Mt 28,20; AG 5.). A keresztség szükséges az üdvösséghez azoknak az embereknek, akiknek hirdették az evangéliumot és lehetőségük van arra, hogy kérjék a szentséget (vö. Mk 16,16). Az Egyház a keresztségen kívül nem ismer más olyan eszközt, amellyel biztosítani lehet az örök boldogságra eljutást; ezért tiltja, hogy elhanyagolják a küldetést, melyet az Úrtól kapott arra, hogy akik csak megkeresztelhetők, azokat hozzásegítse a »vízből és Lélekből való újjászületésre«. Isten az üdvösséget a keresztség szentségéhez kötötte, de Ő maga nincs a szentségeihez kötve.”; uo. 82. pont: „Isten hatalma nem korlátozódik a szentségekre: »Deus virtutem suam non alligavit sacramentis quin possit sine sacramentis effectum sacramentorum conferre« (Isten nem köti a hatalmát a szentségekhez, úgy hogy a szentségek hatását szentségek nélkül is közvetíteni tudja). Isten tehát anélkül is meg tudja adni a keresztség kegyelmét, hogy a szentséget kiszolgáltatnák, és ez olyan tény, amire különösen olyankor kellene emlékezni, amikor a keresztség kiszolgáltatása lehetetlen. A szentség szükségessége nem abszolút. Ami abszolút, az az ember szüksége az *Ursakrament*-re, amely Krisztus maga. Minden üdvösség tőle származik, és ezért valami módon az Egyházon keresztül.”

⁵⁶ ET 632-633.

⁵⁷ ET 632-633. („Hazánkban a MKPK egyhangú döntése megkívánja a lakóhely szerinti plébános értesítését az elvégzett keresztelésről...”); ERDŐ 443 („A hazai részleges jog szerint ha a gyermeket nem a szülők lakhelye szerinti plébánián keresztelték, a keresztelési hely plébánosa köteles a keresztelés anyakönyvezése után a keresztelésről harminc napon belül értesíteni a szülők lakhelye szerint illetékes plébánost, aki a keresztelés tényét köteles feltüntetni a saját anyakönyvében, de folyószámon nélkül, jelezve, hogy hol végezték a keresztelést. Az ilyen folyószámon nélküli bejegyzésről anyakönyvi kivonatot vagy keresztelési igazolást kiadni szigorúan tilos...”).

⁵⁸ HITTANI KONGREGÁCIÓ, *Donum vitae kezdetű instrukció a kezdődő emberi élet tiszteltéről és az utódnemzés méltóságáról*, 1987. február 22., in AAS 80 (1988) 70-102, I. 4. pont; CONGRE-

– a keresztség kiszolgáltatásának megtörténtéről értesítse annak a plébániának a plébánosát, amelyen a keresztséget kiszolgáltatták, hogy a plébános a keresztséget bejegyezze a 877. kán. 1. §-a szerint.”⁵⁷

SZENTELMÉNYJOGI VONATKOZÁSOK

A Hittani Kongregáció *Donum vitae* és *Dignitas personae* kezdetű instrukciói értelmében az emberi embriók, magzatok holttesteit, akár művi abortuszból származnak, akár nem, úgy kell tisztelni, mint más emberi holttesteket; „Amit a felnőttek holttesteinél a hétköznapi gyakorlatban tilosnak tartunk, az meghalt főtuszok esetén éppenúgy tilos.”⁵⁸

Az 1983. évi CIC 1176. kánonjának 2. §-a szerint az egyházi temetéssel az egyház az elhunytaknak lelki segítséget eszközöl ki, testüket megtiszteli, és egyben az élőknek a remény vigasztalását adja.⁵⁹

A szentelmények, így az egyházi temetés is, szent jelek, amelyek – a szentségek bizonyos utánzásaként – főleg lelki hatásokat jeleznek és érnek el az egyház könyörgése folytán.⁶⁰

Az 1983. évi CIC 1182. kánonja akként rendelkezik, hogy a temetés végeztével írják be a megfelelő bejegyzést a halottak anyakönyvébe a részleges jog szerint,⁶¹ amely jelen esetben a lakóhely szerinti plébános illetékeségéről szól.⁶²

GAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Istruzione Dignitas personae su alcune questioni di Bioetica* (Roma 2008) n. 35.

⁵⁹ Lásd: ET 806-807. Lásd még: *Temetési szertartáskönyv. Ordo Exsequiarum. Temetési kézikönyv (Funerale)* (Budapest 41999) 132-158, 219-228, 333-334; NEMZETKÖZI TEOLÓGIAI BIZOTTSÁG, *Az üdvözülés reménye...* 100. pont: „A II. Vatikáni Zsinat előtt a latin egyházban nem volt a megkereszteletlen kisgyermek számára temetési szertartás, és az ilyen kisgyermeket megszentetlen földbe temették. Szigorúan véve: nem volt a megkeresztelt kisgyermek számára sem temetési szertartás, de az ő esetükben az angyalok miséjét végezték, és természetesen keresztény temetést adtak nekik. A Zsinat utáni liturgikus reformnak köszönhetően, a *Római Miskönyv* most tartalmaz egy temetési misét az olyan kisgyermekéért bemutatandó, akik a megkeresztelésük előtt meghalnak, továbbá sajátos imádságok is vannak az ilyen helyzetre az *Ordo Exsequiarum*-ban. Annak ellenére, hogy az imádságok hangsúlya mindkét esetben figyelemreméltóan óvatos, az Egyház ténylegesen, liturgikus módon kifejezi az Isten irgalmasságába vetett reményét, akinek szerető gondjára bízva a kisgyermeket. Ez a liturgikus imádság visszatükrözi és formálja a latin egyház *sensus fidei*-jét a megkereszteletlenül meghalt kisgyermek sorsát illetően: *lex orandi, lex credendi*. Jelentőségteljes, hogy a görögkatolikus egyházban egyetlen temetési szertartás létezik a megkeresztelt és a megkereszteletlen kisgyermek számára, és az Egyház minden elhunyt kisgyermekért imádkozik, hogy be legyenek fogadva Ábrahám kebelébe, hol nincs fájdalom, sem aggodás, sem sóhaj, de végtelen élet.”

⁶⁰ Lásd: 1983. évi CIC 1166. k., ET 800-801. Vö. 1983. évi CIC 1167-1168. k., ET 800-801. Irodalom pl. DOLHAI 81-85.

⁶¹ Lásd: ET 808-809.

⁶² Vö. CIC 1177. k. 2. § (ET 806-807).

FÜGGELÉK: GYERMEKÜNK HALÁLA

*Dicsértessék Jézus a Krisztus!
„Mivel kedves volt Isten előtt, ...
sietett kimenteni a romlottság köréből.”
(Bölcs 4,10.14)⁶³
Dicsőség Istennek!*

Gyermekünk, Hámori Gergely 2014. december 20-i születése előtt, 5 hónapos korában elhunyt. Temetése római katolikus szertartás szerint a Pest-szentlőrinci Temetőben, 2014. december 30-án volt.

Feleségem 2014. december 20-án este a kórházból telefonon, sms-ben írta: „Drága Férjem! Köszönöm, hogy adtad nekem Kisfiunkat, és édesanya lehettem így. Szeretlek!” Előző nap délután a kórházban állapították meg, hogy „meghalt a Babánk”; a kórházi zárójelentés szerint: „Életjelenséget kimutatni nem sikerült.” Feleségem 2014. december 20-án délelőtt a kórházban megszülte elhunyt Kisfiunkat; végig velük voltam, fogtam Hitvesem kezét, együtt imádkoztunk, Krisztus szenvedésében osztozva együtt szenvedtünk; láttam a sok vért, hallottam Gyermekünk kis testének, csontjainak koppanását.

Előző este telefonon jeleztem a szülész-nőgyógyásznak, hogy Gergő római katolikus szertartás szerinti koporsós egyházi temetéséről gondoskodunk, és kértem, hogy ennek megfelelően járjanak el. 2014. december 19-én délután, a sürgős szükség (halálveszély) esetére figyelemmel, Édesanyja méhében lévő Gyermekünket feltételeesen megkereszteltem az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevében.

A Patológiai Intézet vezetője 2014. december 22-én átadta nekem Gergőt, akit karjaimban haza, otthonába, otthonunkba vittem. Feleségemmel otthon 2014. december 28-án búcsúztunk el Ötöle; együtt imádkoztunk, a Dicsőséges Rózsafüzért⁶⁴ mondtuk...

Másnap elvittük Öt a temetőbe, elhelyeztem fehér koporsójában... 2014. december 30-án hitünk szerint, Istent dicsőítve, fehér kereszttel – rajta, feszületet ábrázoló, aranyszínű táblán: Hámori Gergő 2014 –, hófehér rózsás koszorúval, „Sohasem feledünk” felirattal eltemettük Öt...

⁶³ Vö. a gyermektemetéshez: *Temetési szertartáskönyv*... 136.

⁶⁴ Lásd pl.: *Miles Christi. Rendí ima- és énekeskönyv* (A Jeruzsálemi Szent Sír Lovagrend Magyarországi Helytartósága-SZIT, Budapest 2001) 403-406.

⁶⁵ Vö. GÁL Ferenc, *János evangéliuma* (Szent István Bibliakommentárok 4) (Budapest 2008)

*Drága Gergő, Kisfiunk!
Sohasem feledünk!
Deus lo vult!*

*„Én vagyok a feltámadás és az élet.
Aki hisz bennem, még, ha meghal is, élni fog.
Az, aki úgy él, hogy hisz bennem, nem hal meg örökre.”
(Jn 11,25-26)⁶⁵*

A keresztség kiszolgáltatásának az említettek szerinti megtörténtéről 2015. január 7-én a tényállás megvizsgálását kérve értesítettem az illetékes plébánost, hogy – ha a feltételek fennállnak – a keresztséget bejegyezze a 877. kánon 1. §-a szerint. Másnap a lakóhely szerinti plébános atyát is értesítettem az elvégzett keresztelésről.

A keresztség kiszolgáltatási helyének plébánosa 2014. december 19-én este sms-ben írta: „Az esti misét Értetek mondtam!”; 2015. január 13-án reggel pedig ezeket a szavakat mondta: „Ezt a szentmisét egy nemrég elhunyt Kisgyermekért, Hámori Gergőért mutatjuk be.”⁶⁶ – Plébános atya és a temetési szertartást végző, temetési (obitus) misét a temető helye szerinti főplébániai templomban tartó püspök atya 2014. december 19-én este a kórházban is velünk volt, együtt imádkoztunk.

216.

⁶⁶ A misekánonban név szerint azokat szabad megemlíteni, akik halálukkor a katolikus egyházzal teljes közösségben voltak (lásd: 1983. évi CIC 205. k., ET 216-217, 812).

⁶⁷ *Temetési szertartáskönyv...* 333-334.

A halotti anyakönyvi bejegyzés tekintetében szintén eljárta. A lakóhely szerinti plébánost 2014. december 23-án értesítettem a temetési szertartás helyéről és idejéről.

Egy egyházi méltóság 2015. január 6-án írta: „Sajnálattal értesültem mély gyászukról, Gergely fiuk haláláról. Ezúton fejezem ki őszinte részvételemet és együttérzésemet. Szép, hogy az egyházi szertartás helyezte testét örök nyugalomra. Nyugodjék Krisztus békéjében!”

* * *

*Kedves apám, anyám, engem mért sirattok?
Miért bús szívetek, szomorú arcotok?
Teljes boldogságban már Istennél vagyok,
Nem érzek fájdalmat, nem látok rossz napot.*

*Előre mentem én angyali követnek,
Hogy bizón ég felé forduljon szemetek. (...)*

*Jó keresztény hívek, akik körülvesztek,
Az utolsó napon velem együtt lesztek.
Kívánom, hogy akkor ti is úgy legyetek,
Lélekben tisztultak, miként a gyermekek. (...)⁶⁷*